

BOEIEND OM TE VERGELIJKEN

Het Nederlands Bijbelgenootschap presenteerde recent de Bijbel in Gewone Taal (BGT). Als beschermheer van het NBG nam koning Willem-Alexander het eerste exemplaar in ontvangst. Een hoogtepunt in het jaar waarin het NBG zijn tweehonderdjarig bestaan vierde.

Dr. W.H.Th. Moehn is predikant van de hervormde wijk-gemeente Centrum van de protestantse gemeente te Hilversum.

Wie zou denken dat de markt voor Bijbels in het Nederlandse taalgebied inmiddels verzadigd is, komt bedrogen uit. Een aantal weken heeft de BGT op nummer 1 gestaan in de Boeken Top 10. In dezelfde maand oktober is ook de HSV-Studiebijbel verschenen, waarvan binnenkort de tweede druk verschijnt.

Ongeveer gelijktijdig presenteerde uitgeverij De Banier een voorpublicatie van de Bijbel met uitleg. Bij dit project wordt gebruikgemaakt van de Statenvertaling in de editie van de Gereformeerde Bijbelstichting.

ALS LUTHER

Het project BGT is gestart na het verschijnen van de NBV, de vertaling in hedendaags Nederlands. Deze Bijbel is geen bewerking van

de tekst van de Nieuwe Bijbelvertaling, maar een volwaardige, eigen vertaling vanuit het Hebreeuws, Aramees en Grieks.

Qua vertaalmethode doet deze vertaling denken aan Maarten Luther. In de winter van 1521-1522 begon hij tijdens zijn gedwongen verblijf op de Wartburg aan de vertaling van het Nieuwe Testament in het Duits. Aangeemoedigd door zijn vrienden heeft hij daarna ook het Oude Testament vertaald.

In de 'Zendbrief over het vertalen' heeft de reformator rekenschap gegeven van zijn manier van werken. Luther was veel meer bereid om toe te geven aan de eisen van de doeltaal dan ruim een eeuw later de vertalers van de Statenvertaling: 'Je moet niet aan de Latijnse letters vragen hoe er Duits gesproken moet worden. Je moet

het de moeder thuis, de kinderen op straat, de man uit het volk op de markt vragen en scherp opletten hoe ze praten (*denselbigen auff das mauul sehen*). Als er zo vertaald wordt, begrijpen ze het en merken ze dat je in het Duits met hen spreekt.'

De vertalers van de BGT zijn niet de straat op gegaan, maar hebben vooral gebruikgemaakt van het Basiswoordenboek Nederlands en gedurende het vertaalproces een BGT-lexicon samengesteld.

Inmiddels is de BGT fel bekritiseerd. Het zou een Bijbel zijn 'op vmbo-niveau' (Hendrik Spiering in *NRC.next*, 13 oktober 2014). Syp Wynia schreef over 'verkleuterig' (*Elsevier*, 11 oktober 2014): 'In elke volgende bewerking worden de bijbels van het NBG verder verkleuterd.' Inderdaad vormden jongeren die het vmbo-onderwijs volgen, een van de testgroepen.

INZICHT

Maar is daarmee alles gezegd over gewone taal? Matthijs de Jong, een van de medewerkers aan de

NOTITIES TIJDENS HET BIJBELLEZEN

In de achterliggende maanden heb ik bij de voorbereiding van preken, meditaties, catechisatielessen enzovoort naast de HSV steeds de BGT geraadpleegd. Ik maakte bij het bijbellezen enkele notities.

• In Daniël 3 komen verschillende opsommingen voor. Allereerst de hoogwaardigheidsbekleders die meer dan eens genoemd worden: de stadhouders, de machthebbers, de landvoogden, de raadsheren enzovoort. Vervolgens de muziekinstrumenten die bespeeld worden bij het grote beeld dat koning Nebukadnezar had laten bouwen: hoorn, fluit, citer, luit, lier...

Hier kiest de BGT ervoor slechts eenmaal de gehele reeks te noemen en er vervolgens op impliciete wijze naar te verwijzen: 'alle mensen die hij uitgenodigd had' en 'daarna klonk de muziek'. Als argument voor deze ingreep in de brontekst voert De Jong aan dat het de leesbaarheid en begrijpelijkheid ten goede komt. Ik

heb het ervaren als een forse ingreep in de tekst.

• Tijdens een rouwdienst waarbij een aantal aanwezigen niet vertrouwd was met de taal van de Bijbel, heb ik de kracht van de gewone taal ervaren bij het lezen van Psalm 93: 'Ik hoor de diepe zeeën, ik hoor de hoge golven, de hoge golven van de zee! Maar machtiger dan de hoge golven, machtiger dan de diepe zeeën bent u, Heer in de hemel.'

GEVOELSWAARDE

• Wat gebeurt er met woorden die na aan het hart liggen – denk bijvoorbeeld aan het woord 'ontferming'? Petrus schrijft in zijn eerste brief (2:10): 'u, die zonder ontferming was, maar nu in ontferming aangenomen bent'. In de BGT is dit geworden: 'Ooit was er niemand die voor jullie zorgde. Nu zorgt God voor jullie.' Hier geldt hetzelfde als wat ik schreef over de gevoelswaarde bij de aanvoegende wijs van 'verheffen' en 'denken aan'.

• Ten slotte wijs ik op Handelingen 13:48. Lukas schrijft

BGT, heeft uitvoerig uiteengezet hoe je de Bijbel moet vertalen in gewone taal en welke specifieke vragen en problemen dat met zich meebrengt. Tijdens het proces van vertalen hebben de vertalers door middel van artikelen in *Met Andere Woorden* (het kwartaalblad over bijbelvertalen van het NBG) reeds inzicht gegeven in hun manier van werken.

Het boek *Hoe vertaal je de Bijbel in gewone taal?* biedt niet alleen een overzicht van de hele vertaalaanpak en een grondige bezinning op wat vertalen is, maar bevat ook

WEINIG WOORDEN

De vertalers hebben alleen gebruikgemaakt van eenvoudige, bekende woorden. De lijst woorden waaruit zij gekozen hebben, bevat minder dan 4000 woorden! Ter vergelijking: de *Grote Van Dale* telt 250.000 woorden en de Nieuwe Bijbelvertaling uit 2004 11.000 verschillende woorden. Voor de vertalers was het een uitdaging om met dit beperkte aantal woorden een vertaling te maken van de Bijbel die een duidelijke, begrijpelijke tekst biedt in gewone taal. Kortom, een tekst die voor de le-

den als ‘afgod’, ‘apostel’, ‘kruis’, ‘priester’ en ‘tollenaar’ worden hier beknopt uitgelegd.

NIET PLATVLOERS

Hoe klinkt zo’n vertaling in gewone taal in de oren? Niet platvloers; ook is het geen straattaal, maar wel gewone taal. Door en door vertrouwde woorden voor kerkgangers als de hogepriesterlijke zegen uit Numeri 6 (HSV): ‘De HEERE zegene u en behoede u! De HEERE doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig! De HEERE verheffe Zijn aangezicht

over u en geve u vrede!’ klinken nu als: ‘De Heer zal jullie gelukkig maken en jullie beschermen. De Heer zal bij jullie zijn en voor jullie zorgen.

De Heer zal aan jullie denken en jullie vrede geven.’

Enkele uren voordat ik dit opschreef, nam ik met de zegen afscheid van een 95-jarige zuster van de gemeente, die op haar sterfbed lag, omringd door de kinderen. De Jong spreekt over ‘mysterieuze termen’ die we horen in de NBG 1951 en uiteraard ook in de HSV. In de setting van een ziekenhuiskamer gaf het woord ‘verheffen’ een glans die het woord ‘denken aan’ niet in zich heeft.

N.a.v. Nederlands Bijbelgenootschap, ‘Bijbel in Gewone Taal’, uitg. Royal Jongbloed, Heerenveen; 1900 blz.; € 28,50.

Matthijs de Jong, ‘Hoe vertaal je de Bijbel in gewone taal? Uitgangspunten, keuzes, dilemma’s’, uitg. Royal Jongbloed, Heerenveen; 160 blz.; € 14,95.

De vertalers van de Bijbel in Gewone Taal maakten van minder dan 4000 woorden gebruik

een aantal verrassende exegetische gezichtspunten. Een sprekend voorbeeld is de verantwoording van de vertaling van Psalm 94:20. In de HSV lezen we: ‘Zou de zetel van het verderf een verbintenis met U aangaan, die onheil sticht bij verordening?’ De vertalers van de BGT zijn na exegetische van dit vers tot deze tekst gekomen: ‘Heer, u bent geen vriend van slechte rechters, die doen wat volgens de wet niet mag’ – een zin die in ieder geval wel begrijpelijk is.

zer direct inzichtelijk is en te volgen is.

Hoe ga je echter om met bijbelse terminologie die zo diep is ingesleten? In veel gevallen hebben de vertalers gekozen voor andere woorden zodat een woord als ‘zonde’ doorgaans wordt weergegeven met ‘fouten’ of ‘slechte dingen’.

Een aantal woorden laat zich echter niet gemakkelijk vervangen.

Deze woorden zijn opgenomen in een woordenlijst die voor en achter in de BGT is te vinden. Woor-

over prediking, geloof en verkiezing. Ook in de zinsopbouw van deze tekst wordt dat zichtbaar: ‘Toen nu de heidenen dit hoorden, verblijdden zij zich en prezen het Woord van de Heere, en er geloofden er zovelen als er bestemd waren voor het eeuwige leven’. De BGT plaats nadrukkelijk de verkiezing vóór het geloof: ‘En ze dankten God voor het goede nieuws. Alle mensen die God voor het eeuwige leven bestemd had, gingen geloven.’ Helaas wordt deze keuze niet verantwoord in *Hoe vertaal je de Bijbel?*

EXEGETISCHE BESLISSINGEN

Hierbij moet ik wel de kanttekening maken dat geen enkele vertaling zonder exegetische beslissingen kan. Zelfs kunnen vooronderstellingen een (te grote) rol spelen bij de vertaling van een tekst. Een voorbeeld daarvan vinden we in Galaten 5. Paulus reageert verontwaardigd, omdat hij de christelijke vrijheid in gevaar

ziet komen: ‘Lieten zij die u opruien, zich maar afsnijden!’ (v.12, HSV). Opvallend is hier de keuze voor ‘zich laten afsnijden’ in plaats van afsnijden, ontmannen of castreren. Hetzelfde werkwoord komen we tegen in Johannes 18:20, waar Petrus letterlijk een oor afhakt. De BGT volgt in Galaten 5:12 onomwonden de Griekse tekst: ‘Mensen die zo graag over besnijden praten, moeten alles er maar afsnijden!’

De aarzeling van de HSV om letterlijk te vertalen wat er staat, is ingegeven door de Kanttekeningen bij de Statenvertaling: ‘Afgesneden worden – namelijk van de gemeente en het gezelschap der gelovigen.’ Bij Calvijn bespeuren we een zelfde terughoudendheid om letterlijk te vertalen en hij geeft ook de reden aan: indien Paulus zou wensen dat zijn tegenstanders zich ontmannen, zou dat in strijd zijn met de apostolische zachtmoedigheid. Een duidelijk voorbeeld hoe vooronderstellingen kunnen doorwerken in de vertaling.

>>

Tegelijkertijd realiseer ik me ook dat buiten de geloofsgemeenschap een term als ‘verheffen van het aanzicht’ in de oren klinkt als geheimtaal.

DAGELIJKS GEBRUIK

Is de BGT ook de Bijbel voor dagelijks gebruik? Verschillende gemeenteleden hebben de BGT direct aangeschaft. De meest enthousiaste reactie kwam van de kant van de catechisanten – inderdaad de vmb-jongeren. Hun reactie luidde: ‘Dit kun je tenminste begrijpen!’ Op hun verzoek hebben we voor iedere mentorgroep een BGT aangeschaft, zodat zij leren verschillende vertalingen met elkaar te vergelijken. Richting uitgeverij Jongbloed en het NBG doe ik de suggestie om een paralleleditie HSV / BGT te overwegen.

Tijdens de belijdeniscatechese lezen de deelnemers uit hun eigen Bijbel. Aan de HSV en de NBV is nog een derde vertaling toegevoegd. Het blijft boeiend om de verschillende vertalingen naast elkaar te leggen en te horen.

Een vraag van een andere orde is het of de BGT geschikt is voor de Alphacursus en het evangelisatiewerk. Deze vraag vind ik lastiger te beantwoorden. De BGT is een Bijbel die goed leesbaar is voor randen buitenkerkelijken. Maar hoe te reageren wanneer deze mensen, die zich willen verdiepen in het christelijk geloof, merken dat we als gemeente naast deze vertaling nog een andere vertaling gebruiken (de HSV), die toch onze eigenlijke Bijbel is maar wel veel minder gemakkelijk toegankelijk is voor deze doelgroep?

AANVULLING

Ik zie de BGT niet als vervanging, maar als aanvulling op het brede palet van bijbelvertalingen dat thans in de handel is. Vooral in de ontmoeting met mensen die op latere leeftijd kennismaken met de inhoud van de Bijbel blijkt de kracht en waarde van deze vertaling.

W.H.TH. MOEHN